RUHUN AZADLIĞINI TƏRƏNNÜM

**_Mahmud ALLAHMANLI,
filologiya elmləri doktoru,
professor_**

(Əvvəli ötən sayımızda)

Yazıçı-publisist Şəddat Cəfərov da növbəti yazısının mahiyyətini belə açıqlayır: *"Məndən soruşsaydılar ki, "Qarabağa dönüş" poeması haqqında nə üçün geniş danışıram, dəqiq və aydın şəkildə cavab verərdim ki, insanlığın anlaşması üçün, haqsızın kimliyini anlatmaq üçün "Qarabağa dönüş" kimi əsərlər açardı. Biz bir çox hallarda ən mühüm mənəvi problemləri həll etməyin yolunu mənəvi sərvətləri ruhumuza əxz etməklə tapa bilirik. Bu mənada, "Qarabağa dönüş" əsəri təkcə Sabir Rüstəmxanlının deyil, bu əsər elə bütövlükdə Azərbaycan xalqının, Azərbaycan adlı məmləkətin öz əsəridir. Bu, haqqı tapdalanmış, şəhərləri, kəndləri dağıdılmış, torpaqlarına ölüm saçan minalar əkilmiş məmləkətin səsidir, millətin səsidir. Ona görə də əslində gələcəyə tarixin dərslərini yaddaş kitabı kimi yaşatmaq üçün "Qarabağa dönüş" kimi əsərlərə təkrar-təkrar müraciət etmək, bu əsəri ruhumuzun səsi kimi gələcəyə ötürmək bizim bu günün, yəni XX əsrin ən dəhşətli olaylarının şahidi olanlar üçün əsas missiyadır. Sabir Rüstəmxanlı yaşının indiki müdrik çağında böyük zəhmətə qatlaşaraq, mənəvi enerjisini səfərbər edərək, ən başlıcası, ilhamına güvənərək bir tarixi yaddaş dərsliyi yaradıb. Düşünürəm ki, bu dərslik insanlıq dəyərlərinin uca tutulması üçün hər birimizin stolüstü kitabı olmalıdır. Yəni, gələcəkdə də kimsə bizim haqqımızı tapdayacaqsa, onun cavabını vaxtında vermək, ona sərhədlərini göstərmək məhz belə əsərlərin təlqini ilə mümkündür. Elə adamlar var ki, ədəbiyyatın, sözün, sənətin cəmiyyətin inkişafındakı rolunu ya görmür, ya da görməzliyə vurur. Bu böyük həqiqəti vicdan əzabı çəkmədən danmağa çalışır, inkar edir. Ancaq birmənalı şəkildə qeyd etməliyik ki, əgər bəşər nəsli ancaq maddi sərvətləri yaratmaqla kifayətlənsəydi, onun mənəvi inkişafından söhbət gedə bilməzdi. Bəlkə də, təbiət etibarı ilə elə vəhşi olaraq qalardı. Onsuz da, insanlıq hələ də bir çox hallarda mənəvi kriteriyaların tələblərini pozur. Biri digərinin haqqını tapdalayır. Anlaşma zamanı zora üstünlük verilir. Təəssüf ki, bu təkcə ayrı-ayrı adamlar arasında deyil, bütövlükdə xalqlar, dövlətlər arasında da anlaşılmazlıq ucbatından kütləvi insan qırğınlarına şərait yaranır".* Sabir Rüstəmxanlı yaradıcılığının ən dəyərli səhifələrindən biri kimi onun "Qarabağa dönüş" poeması uzun illər oxucu diqqətində olacaq, ayrı-ayrı nəsillərin mənəvi tərbiyəsində xüsusi əhəmiyyət kəsb edəcək. Çünki şair Azərbaycan xalqının öz haqqı uğrunda mübarizəsini ən real, ən doğru, aydın cizgilərlə verə bilib. Əsər xüsusi cazibə ilə oxucunu özünə çəkir. Şübhəsiz, bu əsərin əsasında bədii filmlər də çəkiləcək. Ən yaxşı ssenarilərin yaranmasına əsas olacaq. "Qarabağa dönüş" poeması haqqında söhbət açan publisistlər vətən oğullarının yurd sevgisini gələcəyin oxucularına ünvanlayacaq. Şəddat Cəfərovun qeydlərində elə maraqlı məqamlar var ki, biz sanki onun özünü də Sabir Rüstəmxanlı ilə birgə irəliləyən ordumuzun ön cərgəsində görürük.

Ümumiyyətlə, hər hansı bir qələm sahibi təsvir etdiyini o vaxt canlı verə bilir ki, özünü həmin hadisənin içərisində göstərə bilir. Sabir Rüstəmxanlının özü əsərini yaradarkən odun, alovun içində olub. Bu yanaşmanı biz Şəddat Cəfərovun da qeydlərində duyuruq. Elə ona görə də Sabir Rüstəmxanlının poetik ruhu nə qədər yanğı ilə sözə çevrilirsə, Şəddat Cəfərovun da publisistik qeydləri elə həmin gücdə yazıya gəlir: *"S.Rüstəmxanlı işığı tərənnüm edən şairdir, o, qaranlığa qənimdir. Zaman-zaman türkün ruhunu, varlığını işıqlandıran tarixi obrazları tərənnüm etməklə doğma xalqın ruhundakı qaranlığı söküb dağıtmağa çalışmıdır. Bununla da o, özünün şairlik missiyası ilə vətənin tarixində öz sözü, sənəti ilə kimliyini göstərə bilmişdir. İndi də şair Azərbaycan ordusu ilə birgə irəliləyir. Azərbaycan əsgərinin azad etdiyi yerlərdə torpaq özü bayram edir. Günəş daha parlaq çıxır, Ay daha nurludur. Bütün bunları S.Rüstəmxanlı obrazlı duyğulanmalarla əsərə gətirir. Onun qəlbinin, ruhunun, mənəvi saflığının bəhrəsi olaraq ərsəyə gəlmiş "Qarabağa dönüş" əsəri nəinki bu günün, həm də gələcəyin oxucusunu zövq mənbəyi olacaq. S.Rüstəmxanlı Cəbrayılın fəxri vətəndaşı olub. Onun Cəbrayıla, Xudafərinə xüsusi sevgisi var. Şairin yaddaşında Cəbrayılla bağlı motivlər tez-tez sözə gəlir. Elə təqdim olunan parçalarda da bizə Araz və Cəbrayıl obrazlarının sevgi ilə, məhəbbətlə tərənnümünü görürük. Qəhrəmanların döyüş yolu elə şairin özünün də istək yoludur. Şairin özünün də tarixdən kam almaq məqamıdır.*

Növbəti onuncu bölmədə şair poetik tərənnümünə Murovla, Dəlidağla başlayır. Biz elə bu parçada da yenə Xudafərin obrazı ilə qarşılaşırıq. Şair azad olunmuş torpaqlarını özünün sevgi motivli duyğulanmalarını həsr etdikcə onun obrazlarının gücü qüdrəti bütün əzəməti ilə görünür. Şaiur burada azad olunmuş torpaqlara baxaraq vətənin boy ucalığını, əzəmətini tərənnüm etməkdən xüsusi zövq alır". Şəddat Cəfərovun qeydləri xüsusi rəğbət doğurur, çünki o, Sabir Rüstəmxanlı yaradıcılığına xüsusi doğmalıqla, sevgi ilə yanaşır. Sabir Rüstəmxanlı qardaş Türkiyənin Azərbaycana mənəvi dəstəyini sonsuz sevgi ilə təqdim edir. Biz ayrı-ayrı fəsillərdə türk qardaşlığının nəyə qadir olduğunu Sabirin tərənnümündə bir daha bütün parlaqlığı ilə duyuruq. Sabir "bir millət iki dövlət" anlamını idealizə edir. Məmnunluqla qeyd etmək lazımdır ki, Şəddat Cəfərov da bu gücə istinad edir.

Poemanın sonuna doğru irəlilədikcə biz Azərbaycan ordusunun yeni qələbələrini tərənnüm edən səhifələri oxuyuruq. Əsgərlərimiz Cəbrayılı azad edir, Xudafərinə çatırlar. Məlumdur ki, Xudafərin obrazı Azərbaycanın tarixi taleyində birgəlik, bütövlük rəmzidir. Azərbaycanı bir bütöv kimi təsəvvür ediriksə, Xudafərini bu bütövlüyü təmin edən mənəvi güc qaynağı kimi görürük.

Azərbaycan ədəbi mühitinin elə səhifələri var ki, bu səhifələr tarixi həqiqətlərlə tam üst-üstə düşür. Sanki şairlər tarixçi rolunda çıxış edir. Tarixi həqiqətləri yazıya gətirməklə onu nəsillərin yaddaşına hopdururlar.

Müharibə dövründə xüsusi gərginlik yarandı. Mane olan qüvvələr meydana çıxdı. Amma Azərbaycan əsgəri inamında qəti idi. Və inadından dönmək qəsdində deyildi. Şəddat Cəfərov ədəbi-publisistik düşüncələrində Sabir Rüstəmxanlı istəklərinin tumurcuq çağından başlayaraq bar vermə məqamına qədər yolunu izləyir. Onun istəklərinin necə həqiqətə çevrildiyini öz düşüncələri ilə işıqlandırır: *"Şairin inamı artıq çiçək açıb. Onun arzuladığı gələcək, özü demiş qapının ağzındadır. Bir az da dəqiqləşdirsək, o gələcək artıq şairin əlini sıxmışdı. Onun özünü sağlam düşüncələrinə görə bağrına basıb hərarətlə öpmüşdü. S.Rüstəmxanlı sanki Şuşaya dönən köçü görürmüş kimi yazıb. Laçın bütün gözəlliyi ilə düşmənə gözdağı olub. Kəlbəcər sürətlə bərpa olunub. Əhali Füzuliyə qayıdıb. Tezliklə, Cəbrayıl dərindən nəfəs alacaq, Xudafərin qonaqlarını hərarətlə qarşılayacaq. Bütün bunlar S.Rüstəmxanlı sevgisinin inamı kimi tarixi həqiqətə çevrilir. Şair son misralarında yenidən günümüzə qayıdır. Xatırladır ki, 25 il əvvəl dedikləri çətin zamanların sınağından keçmiş düşüncələrdir. Onda hələ vətən düşmən əlində idi. Qarabağ yağıların caynağında, tapdağı altında idi.*

Bu sözlər yazılanda hələ keçən əsrdi
Hələ Qarabağımız Hayastana əsirdi.

Ölkə zəif, imkansız, halı pisdi millətin,
Arxalı köpəkləri silahla yenmək çətin...

İşğalçı göz yaşıyla əl atırdı hər yana,
Dünya bizi eşitmir, dünya ona inanan.

Ancaq Türkün şərəfi taxtından enməmişdi,
İçimdəki ümidlər sozalıb sönməmişdi...

Ən nəhayət, şair qeyd edir ki, düşmən nə qədər amansız olsa da, torpaqları özünün zəhərli nəfəsi ilə murdarlamağa çalışsa da, şəhərləri yox etsə də, kəndləri dağıtsa da, türkün mənəvi varlığını qürur taxtından endirə bilməmişdi.

Əsərin bu parçasına şair qələbə günlərinin tarixini qoyur: "Noyabr, 2020". Bəli zamanlar ötəcək, dövranlar dəyişəcək. Biz həmin noyabr günlərini, 2020-ci ili xalqımızın qürur tarixi kimi unutmayacaq, yaddı saxlayacağıq. Əslində şairin məqsədi də elə budur. O istəyir ki, xalq öz tarixini unutmasın, yaddaşında qoruyub saxlasın".

44 günlük müharibə uzunmüddətli müharibələrin tarixi yolu ilə müqayisədə zaman baxımından az müddəti əhatə edir. Amma bu az müddət yolun elə keçilən hissəsidir ki, tarix bəzən bu yolu 10 illiklərlə gedir. Elə 44 günlük müharibənin zəfərlə başa çatması 10 illiklərlə davam edən savaş tarixinə müqayisədə daha şöhrətli, daha əzəmətlidir. Bu qələbə ona görə möhtəşəmdir ki, 200 illik işğala son qoydu.

Şəddat Cəfərovun "Sabir Rüstəmxanlı yolu" kitabında görkəmli sənətkarın vətən, millət, xalq, tarixi taleyimiz, bütövlük arzularımızla bağlı, eləcə də, dilimiz, ədəbiyyatımız, mədəniyyətimizlə bağlı düşüncələrinə geniş yer verilib.

Düşünürəm ki, Şəddat Cəfərovun "Sabir Rüstəmxanlı yolu" kitabı oxucuların marağına səbəb olacaq. Gələcək nəsillərin vətənsevərlik ruhunda tərbiyəsində mühüm ədəbi vəsait kimi düşüncələrdə yer tutacaq.

20.11.2024